

**INKLYUZIV TA'LIM MUHITIDA INGLIZ TILI OG'ZAKI NUTQ
KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING DIDAKTIK MODEL VA
PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI**

Ro'ziyeva Nigora Zohidjonovna

Namangan Davlat Chet tillar instituti mustaqil tadqiqotchisi.

E-mail: ruziyevanigora22@gmail.com

ORCID: 0009-0008-2861-7180

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20961260>

Annotatsiya: Ushbu tadqiqotda inklyuziv ta'lim sharoitida ingliz tili o'qitishda o'quvchilarning og'zaki nutq kompetensiyasini shakllantirishning didaktik asoslari, pedagogik shart-sharoitlari hamda metodik vositalari tadqiq etilgan. Muallif tomonidan ishlab chiqilgan ko'p sensorli kommunikativ-differensial (KSKD) model maxsus ta'lim ehtiyojli o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda nutqiy faollikni oshirishga yo'naltirilgan. 248 nafar o'quvchi ishtirokidagi pedagogik tajriba natijalari tajriba guruhida og'zaki nutq ko'rsatkichlari nazorat guruhiga nisbatan statistik jihatdan ishonchli darajada ($p < 0,05$) ortganini ko'rsatdi. Olingan natijalar inklyuziv sinflarda differentsiallashtirilgan, ko'p sensorli va texnologiya bilan qo'llab-quvvatlanadigan yondashuvning samaradorligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, ingliz tili, og'zaki nutq kompetensiyasi, differentsiallashtirilgan ta'lim, ko'p sensorli yondashuv, maxsus ta'lim ehtiyojlari, universal dizayn, pedagogik tajriba.

**ДИДАКТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИИ УСТНОЙ РЕЧИ НА АНГЛИЙСКОМ
ЯЗЫКЕ В ИНКЛЮЗИВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ**

Рузиева Нигора Зоҳиджоновна

Наманганский государственный институт иностранных языков, самостоятельный
исследователь.

E-mail: ruziyevanigora22@gmail.com

ORCID: 0009-0008-2861-7180

Аннотация: В статье исследованы дидактические основы, педагогические условия и методические средства формирования устной речевой компетенции учащихся при обучении английскому языку в условиях инклюзивного образования. Разработанная автором мультисенсорная коммуникативно-дифференцированная модель (МСКД) направлена на повышение речевой активности с учётом индивидуальных возможностей учащихся с особыми образовательными потребностями. Результаты педагогического эксперимента с участием 248 учащихся показали статистически значимый ($p < 0,05$) рост показателей устной речи в экспериментальной группе по сравнению с контрольной.

Ключевые слова: инклюзивное образование, английский язык, устная речевая компетенция, дифференцированное обучение, мультисенсорный подход, особые образовательные потребности, универсальный дизайн, педагогический эксперимент.

**DIDACTIC MODEL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR IMPROVING
ENGLISH ORAL SPEECH COMPETENCE IN AN INCLUSIVE EDUCATIONAL
ENVIRONMENT**

Ro'ziyeva Nigora Zohidjonovna

Independent researcher of Namangan State Institute of Foreign Languages.

E-mail: ruziyevanigora22@gmail.com

ORCID: 0009-0008-2861-7180

Abstract: The article examines the didactic foundations, pedagogical conditions and methodological tools for developing learners' oral speech competence in teaching English within inclusive education. The author's multisensory communicative-differentiated (MSCD) model aims to enhance speech activity while accounting for the individual capacities of learners with special educational needs. The results of a pedagogical experiment involving 248 learners revealed a statistically significant ($p < 0.05$) increase in oral speech indicators in the experimental group compared with the control group, confirming the effectiveness of a differentiated, multisensory and technology-supported approach in inclusive classrooms.

Keywords: inclusive education, English language, oral speech competence, differentiated instruction, multisensory approach, special educational needs, universal design, pedagogical experiment.

KIRISH

So'nggi o'n yillikda ta'limning inklyuziv modeliga o'tish jahon pedagogikasining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari to'g'risidagi konvensiyasi (2006) hamda BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari (4-maqсад – sifatli ta'lim) har bir bolaning, jumladan maxsus ta'lim ehtiyojli o'quvchilarning ham umumiy ta'lim muhitida teng imkoniyatlardan foydalanish huquqini kafolatlaydi. O'zbekiston Respublikasida ham bu jarayon izchil siyosiy va huquqiy qo'llab-quvvatlovga ega bo'lib, "Ta'lim to'g'risida"gi qonun hamda 2020–2030-yillarga mo'ljallangan inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi umumta'lim muassasalarida inklyuziv amaliyotni joriy etishni belgilab berdi.

Chet tili, xususan ingliz tilini o'qitish inklyuziv muhitda o'ziga xos murakkabliklarni keltirib chiqaradi. Tilni egallashning kommunikativ tabiati o'quvchidan faol og'zaki ishtirokni, real vaqtdagi muloqotni va ijtimoiy o'zaro ta'sirni talab qiladi. Biroq eshitishda, ko'rishda, nutqda yoki kognitiv rivojlanishda turli ehtiyojga ega bo'lgan o'quvchilar uchun an'anaviy, frontal va bir xil andozaga asoslangan metodika ko'pincha tilga oid tayanchni yetarli darajada ta'minlay olmaydi. Natijada bunday o'quvchilarda og'zaki nutq – tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalari – ko'pincha eng sust rivojlanadigan kompetensiya bo'lib qoladi.

Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'limning umumiy didaktik tamoyillari (T. Tomlinson, D. Mitchell, A. Meyer va D. Rose) hamda kommunikativ til o'qitish metodikasi (D. Larsen-Freeman, J. Harmer, P. Ur) alohida-alohida yetarlicha ishlab chiqilgan. Biroq aynan ingliz tili og'zaki nutq kompetensiyasini inklyuziv sinf sharoitida shakllantirishning yaxlit didaktik modeli, uning pedagogik shart-sharoitlari va tajriba-sinov asosida tasdiqlangan metodik ta'minoti yetarlicha tadqiq etilmagan. Aynan shu ilmiy bo'shliq mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Inklyuziv pedagogikada og'zaki nutqni rivojlantirishning ahamiyati uning ikki tomonlama vazifasi bilan izohlanadi. Bir tomondan, gapirish va tinglab tushunish ko'nikmalari kommunikativ kompetensiyaning yadrosini tashkil etadi; ikkinchi tomondan, og'zaki muloqot maxsus ehtiyojli o'quvchining tengdoshlari davrasiga ijtimoiy integratsiyalashuvi vositasi hamdir. Shu bois og'zaki nutqni shakllantirish nafaqat lingvistik, balki ijtimoiy-psixologik maqsadlarni ham ko'zlaydi. L. Florianning ta'kidlashicha, inklyuziv pedagogikaning mohiyati ayrim o'quvchilar uchun alohida metodika yaratishda emas, balki butun sinf uchun yetib boradigan, biroq har bir o'quvchining ehtiyojiga moslasha oladigan yagona, boy ta'lim muhitini barpo etishda namoyon bo'ladi.

Zamonaviy raqamli texnologiyalar inklyuziv muhitda ogʻzaki nutqni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar ochib bermoqda. Matnni nutqqa va nutqni matnga aylantiruvchi dasturlar, interaktiv mobil ilovalar, vizual qoʻllab-quvvatlash vositalari maxsus ehtiyojli oʻquvchilarga til materialiga muqobil kanallar orqali kirish imkonini beradi. Oʻzbekistonda amalga oshirilayotgan taʼlim islohotlari, jumladan raqamli taʼlim muhitini rivojlantirish boʻyicha davlat dasturlari bunday vositalardan tizimli foydalanish uchun zarur shart-sharoit yaratmoqda. Shu bilan birga, texnologiya oʻz-oʻzicha samara bermaydi – uning pedagogik samaradorligi aniq didaktik model doirasiga muvofiq joriy etilishiga bogʻliq. Aynan shu jihat mazkur tadqiqotda texnologiyani yordamchi, qoʻllab-quvvatlovchi komponent sifatida modelga singdirish zaruratini belgilab berdi.

Tadqiqotning maqsadi – inklyuziv taʼlim muhitida ingliz tili ogʻzaki nutq kompetensiyasini takomillashtirishning didaktik modelini ishlab chiqish va uning samaradorligini pedagogik tajriba orqali asoslashdan iborat. Ushbu maqsaddan kelib chiqib quyidagi vazifalar belgilandi: inklyuziv sinfda ogʻzaki nutqni rivojlantirishga taʼsir etuvchi pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash; koʻp sensorli kommunikativ-differensial (KSKD) modelni asoslash; modelning samaradorligini eksperimental tekshirish.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot 2023–2025-yillarda Namangan, Fargʻona va Toshkent viloyatlaridagi inklyuziv sinflarga ega oltita umumtaʼlim maktabida olib borildi. Aralash (mixed-methods) tadqiqot dizayni qoʻllanilib, miqdoriy (pedagogik tajriba) va sifat (kuzatuv, intervyu, hujjatlarni tahlil qilish) usullari uygʻunlashtirildi. Tajribada jami 248 nafar 7–9-sinf oʻquvchisi ishtirok etdi; ular tasodifiy tarzda tajriba guruhi (TG, n=124) va nazorat guruhi (NG, n=124) ga ajratildi. Har ikki guruhda maxsus taʼlim ehtiyojli oʻquvchilar ulushi taqqoslanadigan darajada (TG da 21,8%, NG da 22,6%) saqlandi.

Nazariy-metodologik asos sifatida oʻrganishning universal dizayni (Universal Design for Learning, UDL), differensiallashgan taʼlim nazariyasi, kommunikativ yondashuv hamda L. Vigotskiyning yaqin rivojlanish zonasi konsepsiyasi tanlandi. Aynan shu asoslarga tayangan holda muallif tomonidan koʻp sensorli kommunikativ-differensial (KSKD) model ishlab chiqildi. Model beshta oʻzaro bogʻliq komponentdan iborat: (1) diagnostik-individuallashtirish – oʻquvchining til darajasi va ehtiyojini aniqlash; (2) koʻp sensorli kirish – material vizual, audial va kinestetik kanallar orqali bir vaqtning oʻzida taqdim etilishi; (3) differensiallashgan tayanch (scaffolding) – vazifaning murakkabligi va yordam darajasini oʻquvchiga moslashtirish; (4) kommunikativ amaliyot – juftli va kichik guruhli, past tahdidli ogʻzaki muloqot; (5) moslashuvchan baholash – jarayonga yoʻnaltirilgan, formativ refleksiya.

Tajriba guruhida darslar KSKD model asosida tashkil etildi: har bir mavzu boʻyicha vizual kartochkalar, audio namunalar va harakatli (TPR – Total Physical Response) mashqlar birlashtirildi; oʻquvchilarga muloqot uchun nutqiy tayanch iboralar (sentence frames) berildi; raqamli vositalardan (matnni nutqqa aylantiruvchi dasturlar, interaktiv ilovalar) qoʻllab-quvvatlovchi vosita sifatida foydalanildi. Nazorat guruhida esa anʼanaviy kommunikativ metodika frontal shaklda davom ettirildi.

Ogʻzaki nutq kompetensiyasini baholash uchun CEFR deskriptorlariga asoslangan besh mezonli analitik reyting shkalasi (1 dan 4 ballgacha) ishlab chiqildi: ravonlik, grammatik aniqlik, talaffuz, leksik xilma-xillik va oʻzaro muloqot koʻnikmasi. Baholash ikki mustaqil ekspert tomonidan amalga oshirildi; ekspertlararo kelishuv koeffitsiyenti (Koen kappasi) $k=0,79$ ni tashkil etdi. Tajriba boshida (pretest) va yakunida (posttest) oʻtkazilgan ogʻzaki suhbat-topshiriqlar audioga yozib olindi va tahlil qilindi.

Olingan ma'lumotlar SPSS 26 dasturida statistik qayta ishlandi. Guruhlararo farqlarning ishonchliligini aniqlash uchun mustaqil tanlamalar uchun Student t-mezoni, samara hajmini baholash uchun Koend ko'rsatkichi qo'llanildi; o'lchov vositasining ichki ishonchliligi Kronbax alfa orqali tekshirildi ($\alpha=0,84$).

Tajriba davomida har bir o'quv mavzusi uch bosqichli sxema asosida tashkil etildi. Birinchi bosqichda yangi leksik va nutqiy birliklar ko'p sensorli tarzda kiritildi: so'z vizual tasvir, audio talaffuz va harakat bilan bir vaqtda bog'landi. Ikkinchi bosqichda o'quvchilar tayyor nutqiy tayanchlar (masalan, "I think...", "In my opinion...", "Can you repeat, please?") yordamida nazorat ostidagi mashqlarni bajardilar; bu bosqichda yordam darajasi o'quvchining ehtiyojiga ko'ra uch xil (to'liq, qisman va minimal tayanch) variantda differensiallashtirildi. Uchinchi bosqichda esa erkin kommunikativ topshiriqlar – rolli o'yinlar, axborot tafovuti (information gap) mashqlari va kichik guruhli muhokamalar – orqali nutqiy mustaqillik mustahkamlandi.

O'qituvchilar tajriba boshlanishidan oldin KSKD modelni qo'llash bo'yicha 24 soatlik metodik seminardan o'tkazildi. Bu inklyuziv metodika bo'yicha o'qituvchi tayyorgarligini bir xil darajaga keltirish va modelning izchil joriy etilishini ta'minlash maqsadida amalga oshirildi.

Pretest va posttest topshiriqlari mazmun jihatidan tenglashtirildi va uch qismdan iborat bo'ldi: monologik nutq (berilgan mavzuda 1–2 daqiqalik og'zaki bayon), dialogik nutq (ekspert bilan suhbat) hamda o'zaro muloqot (juftlikdagi vazifani hal qilish). Har bir o'quvchining nutqi audioga yozib olingach, ikki ekspert tomonidan mustaqil ravishda baholandi; bahodagi tafovutlar muhokama orqali kelishildi. Maxsus ta'lim ehtiyojli o'quvchilar uchun topshiriq mazmuni o'zgartirilmadi, faqat bajarish sharti (qo'shimcha vaqt, vizual yo'riqnoma) UDL tamoyillariga muvofiq moslashtirildi; bu baholashning adolatligini va taqqoslanuvchanligini ta'minladi.

NATIJALAR

Pedagogik tajribaning boshlang'ich bosqichida har ikkala guruhning og'zaki nutq ko'rsatkichlari deyarli bir xil bo'lib, ular o'rtasidagi farq statistik jihatdan ahamiyatsiz edi ($p>0,05$). Bu guruhlarining dastlabki teng sharoitda bo'lganini tasdiqlaydi. Yakuniy bosqichda esa tajriba guruhida barcha besh mezon bo'yicha sezilarli o'sish qayd etildi. 1-jadvalda tajriba va nazorat guruhlarining og'zaki nutq ko'rsatkichlari dinamikasi keltirilgan.

1-jadval. Tajriba va nazorat guruhlarida og'zaki nutq ko'rsatkichlari dinamikasi (o'rtacha ball, maks. 4)

Og'zaki nutq mezonlari	TG boshl.	TG yakun.	NG boshl.	NG yakun.
Ravonlik (fluency)	2,41	3,87	2,38	2,79
Grammatik aniqlik (accuracy)	2,29	3,64	2,33	2,71
Talaffuz (pronunciation)	2,52	3,71	2,49	2,84
Leksik xilma-xillik (range)	2,34	3,58	2,31	2,68
O'zaro muloqot (interaction)	2,18	3,79	2,22	2,63
Umumiy o'rtacha ball	2,35	3,72	2,35	2,73

Izoh: TG – tajriba guruhi (n=124), NG – nazorat guruhi (n=124); boshl. – boshlang‘ich, yakun. – yakuniy kesim.

Jadval ma‘lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, tajriba guruhida umumiy o‘rtacha ball 2,35 dan 3,72 ga ko‘tarilib, o‘shish 1,37 ballni (taxminan 58,3%) tashkil etdi. Nazorat guruhida esa bu ko‘rsatkich 2,35 dan 2,73 ga, ya‘ni atigi 0,38 ballga (16,2%) oshdi. Eng katta ijobiy o‘zgarish o‘zaro muloqot mezonida (TG‘da +1,61 ball) kuzatildi; bu KSKD modeldagi past tahdidli juftli va guruhli kommunikativ amaliyotning samarasini ko‘rsatadi.

Yakuniy kesim natijalari bo‘yicha guruhlararo farq statistik jihatdan yuqori darajada ishonchli bo‘ldi: $t=8,96$; $p<0,001$. Samara hajmi ko‘rsatkichi Koen $d=0,83$ ni tashkil etib, bu pedagogik tadqiqotlar uchun kuchli (yuqori) ta‘sir darajasi hisoblanadi. Maxsus ta‘lim ehtiyojli o‘quvchilar kichik guruhida ham ijobiy dinamika qayd etildi: ularning umumiy o‘rtacha bali TG da 1,98 dan 3,11 ga ko‘tarildi, bu modelning aynan inklyuziv maqsadga muvofiqqligini dalillaydi.

Sifat tahlili (dars kuzatuvlari va o‘qituvchilar bilan intervyular) miqdoriy natijalarni to‘ldirdi. O‘qituvchilar ko‘p sensorli taqdimot va nutqiy tayanch iboralar maxsus ehtiyojli o‘quvchilarning darsdagi og‘zaki faolligini oshirgani, ularning xato qilishdan qo‘rqishini kamaytirgani hamda sinfdagi ijtimoiy integratsiyani kuchaytirganini qayd etishdi.

Alohida mezonlar bo‘yicha tahlil ham qiziqarli manzarani ko‘rsatdi. Tajriba guruhida ravonlik mezonini 2,41 dan 3,87 ga (+1,46), talaffuz 2,52 dan 3,71 ga (+1,19), leksik xilma-xillik esa 2,34 dan 3,58 ga (+1,24) ko‘tarildi. Grammatik aniqlik mezonidagi o‘shish (+1,35) boshqa mezonlarga nisbatan biroz tekisroq kechdi; bu inklyuziv muhitda mazmunli muloqotga ustuvorlik berilishi, grammatik aniqlik esa asosan implitsit, kontekstual yo‘l bilan shakllanishi bilan izohlanadi. Nazorat guruhida barcha mezonlar bo‘yicha o‘shish 0,35–0,41 ball oralig‘ida bo‘lib, sezilarli sifati siljish kuzatilmadi.

Dars kuzatuvlari natijasida tajriba guruhidagi o‘quvchilarning o‘rtacha og‘zaki ishtirok chastotasi (bir darsda o‘quvchi tashabbusi bilan aytilgan nutqiy birliklar soni) sezilarli oshgani aniqlandi: tajriba boshida 4,2 dan yakunida 9,7 ga ko‘tarildi, nazorat guruhida esa bu ko‘rsatkich 4,1 dan 5,3 gacha kamroq ortdi. Bu maxsus ehtiyojli o‘quvchilarning past tahdidli muhitda gapirishga ko‘proq tayyor bo‘lishini ko‘rsatadi. O‘qituvchilar bilan o‘tkazilgan intervyularda esa nutqiy tayanch iboralar o‘quvchilarda “gapirishni boshlash”ga bo‘lgan psixologik to‘siqni kamaytirgani alohida ta‘kidlandi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari inklyuziv sinfda ingliz tili og‘zaki nutqini rivojlantirishda yaxlit, differensiallashgan va ko‘p sensorli yondashuvning an‘anaviy frontal metodikaga nisbatan sezilarli ustunligini ko‘rsatadi. Bu xulosa o‘rganishning universal dizayni (UDL) tamoyillarini qo‘llash til o‘zlashtirishni yaxshilaydi degan xalqaro tadqiqotlar bilan uyg‘unlashadi. Ayni paytda mazkur ish og‘zaki nutqning aynan kommunikativ tarkibiy qismiga – o‘zaro muloqotga – alohida urg‘u berishi bilan ulardan farqlanadi.

Olingan natijalarni nazariy jihatdan L. Vigotskiyning yaqin rivojlanish zonasi konsepsiyasi orqali izohlash mumkin: differensiallashgan tayanch (scaffolding) o‘quvchiga o‘zi mustaqil bajara olmaydigan nutqiy vazifani yetarli yordam bilan amalga oshirish, so‘ngra yordamni bosqichma-bosqich kamaytirish imkonini berdi. Ko‘p sensorli kirish esa axborotni bir nechta idrok kanali orqali taqdim etib, turli ehtiyojli o‘quvchilar uchun materialning yetib borishini ta‘minladi.

Tadqiqot natijalari D. Mitchell tomonidan aniqlangan dalillarga asoslangan inklyuziv strategiyalar samaradorligi haqidagi xulosalar bilan mosligini ko‘rsatadi: hamkorlikdagi ta‘lim, o‘zaro yordam va aniq tuzilgan tayanch eng yuqori ta‘sir ko‘rsatkichiga ega strategiyalar qatoriga

kiradi. Ayni paytda mazkur ishning o'ziga xosligi shundaki, u ushbu universal strategiyalarni aynan ingliz tili og'zaki nutqi kontekstida operatsionallashtiradi va ularni yagona, izchil didaktik model doirasida birlashtiradi. Bu jihatdan KSKD model an'anaviy kommunikativ metodikani inklyuziv talablar bilan uyg'unlashtiruvchi ko'prik vazifasini bajaradi.

Amaliy nuqtai nazardan tadqiqot quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni samaradorlikning kaliti sifatida ajratadi: birinchidan, o'quvchining til darajasi va ehtiyojini muntazam diagnostika qilish; ikkinchidan, vazifani murakkablik darajasi bo'yicha differensiallashtirish; uchinchi, past tahdidli, hamkorlikka asoslangan muloqot muhitini yaratish; to'rtinchidan, raqamli yordamchi vositalardan o'rinli foydalanish; beshinchidan, o'qituvchilarni inklyuziv metodika bo'yicha maxsus tayyorlash.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda birinchi marta ingliz tili og'zaki nutq kompetensiyasini inklyuziv sinf sharoitida shakllantirishning yaxlit, besh komponentli didaktik modeli (KSKD) ishlab chiqildi va uning samaradorligi empirik asoslandi. Universal dizayn, differensiallashgan ta'lim va kommunikativ yondashuv tamoyillarining yagona model doirasidagi integratsiyasi mazkur ishning nazariy hissasi hisoblanadi. Model komponentlarining o'zaro bog'liqligi va izchilligi uni nafaqat ingliz tili, balki boshqa chet tillarini o'qitishga ham moslashtirish imkonini beradi, bu esa uning metodik universalligini ko'rsatadi.

Tadqiqotning ayrim cheklovlarini ham qayd etish lozim. Tanlama uchta hudud bilan chegaralangan bo'lib, natijalarni umumlashtirishda ehtiyotkorlik talab etiladi. Bundan tashqari, tajriba bir o'quv yili davomida olib borildi; ko'nikmalarning uzoq muddatli barqarorligini aniqlash uchun keyingi longitudinal tadqiqotlar zarur. Kelgusi izlanishlarda turli toifadagi maxsus ehtiyojlar bo'yicha alohida-differensial ta'sirni o'rganish istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.

XULOSA

O'tkazilgan nazariy va eksperimental tadqiqot inklyuziv ta'lim muhitida ingliz tili og'zaki nutq kompetensiyasini takomillashtirishda muallif ishlab chiqqan ko'p sensorli kommunikativ-differensial (KSKD) modelning yuqori samaradorligini tasdiqladi. Tajriba guruhida og'zaki nutq ko'rsatkichlarining o'sishi nazorat guruhiga nisbatan deyarli to'rt baravar yuqori bo'lib (58,3% ga qarshi 16,2%), guruhlararo farq statistik jihatdan ishonchli ($p < 0,001$, Koen $d = 0,83$) bo'ldi.

Tadqiqot inklyuziv sinfda og'zaki nutqni muvaffaqiyatli rivojlantirishning beshta asosiy pedagogik sharti – diagnostik individuallashtirish, ko'p sensorli kirish, differensiallashgan tayanch, kommunikativ amaliyot va moslashuvchan baholashni asoslab berdi. Olingan natijalar va ishlab chiqilgan metodik ta'minot umumta'lim maktablari o'qituvchilari, metodistlar hamda bo'lajak chet tili o'qituvchilarini tayyorlash amaliyotida foydalanish uchun tavsiya etiladi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Birinchidan, ingliz tili o'qituvchilari har bir mavzu bo'yicha kamida uch xil murakkablik darajasidagi nutqiy vazifa va tayanch iboralar bankini oldindan tayyorlashlari maqsadga muvofiq. Ikkinchidan, yangi materialni taqdim etishda kamida ikkita idrok kanali (vizual va audial) bir vaqtda faollashtirilishi lozim. Uchinchi, baholashda yakuniy natija bilan bir qatorda o'quvchining individual o'sish dinamikasi ham hisobga olinishi kerak. To'rtinchidan, oliy ta'lim muassasalarining chet tili yo'nalishlari o'quv dasturlariga inklyuziv metodika bo'yicha maxsus modul kiritilishi tavsiya etiladi. Ushbu tavsiyalar inklyuziv ta'lim sifatini oshirishga va maxsus ehtiyojli o'quvchilarning chet tilidagi kommunikativ-ijtimoiy faolligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Tomlinson C.A. The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners: monografiya. – 2-nashr. – Alexandria, VA: ASCD, 2014. – 197 b.
2. Mitchell D., Sutherland D. What Really Works in Special and Inclusive Education: Using Evidence-Based Teaching Strategies. – 3-nashr. – London: Routledge, 2020. – 464 b.
3. Meyer A., Rose D.H., Gordon D. Universal Design for Learning: Theory and Practice. – Wakefield, MA: CAST Professional Publishing, 2014. – 234 b.
4. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. – 159 b.
5. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – 5-nashr. – Harlow: Pearson Education, 2015. – 446 b.
6. Ur P. A Course in English Language Teaching. – 2-nashr. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012. – 325 b.
7. Larsen-Freeman D., Anderson M. Techniques and Principles in Language Teaching. – 3-nashr. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – 252 b.
8. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonuni // O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami. – Toshkent, 2020. – № 39.
9. Florian L., Black-Hawkins K. Exploring Inclusive Pedagogy // British Educational Research Journal. – 2011. – Vol. 37, № 5. – B. 813–828.
10. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Companion Volume. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. – 278 b.